

Искуство показује да код народа којима се право на самоопредељење дуго оспорава расте жеља за независношћу, и обрнуто

У коментарима уочи референдума у Шкотској често је помињана погрешна претпоставка да ће уколико Шкоти оду то бити охрабрење и за Каталонце и Баске, Корзиканце, Србе у Босни и остале сецесионисте у Европи. Последице ће, међутим, бити исте и ако Шкоти остану, јер суштина није у исходу референдума, него у самом демократском праву на самоопредељење до отцепљења. Како ће оно бити искоришћено, од секундарног је значаја.

Искуство показује да код народа којима се то право дуго оспорава расте жеља за независношћу, као и обрнуто. Примера осамостаљења после вековне борбе има безброј, али има и супротних. Французи у Квебеку на понављаним референдумима нису добили већину за одвајање од Канаде, Чеси и Словаци и данас се преиспитују нису ли погрешили што су се тако олако мирно разишли. А има мишљења да би Србија деведесетих охладила сецесионистичке републике да је прва осталима понудила могућност одласка из заједничке државе.

Сада су актуелне Република Српска и „Херцег-Босна“, којима међународна заједница односно САД и ЕУ већ двадесет година оспоравају право на референдум о изласку из БиХ. Прецизније, „босански Срби“ су се још 1991. на плебисциту изјаснили за останак у заједничкој држави са Србијом, а РС данас има и закон о референдуму, као што су се и Хрвати крајем двехиљадите изјаснили о издвајању трећег ентитета. Вашингтон и Брисел, међутим, све то упорно игноришу у име пројекта јединствене државе коју не

подржава ни педесет одсто становника БиХ, па им се као бумеранг враћа „неуспех у Босни”. И уместо да им тај већ хронични неуспех постане подстицај за преиспитивање и промену приступа, ароганција трансатлантских савезника из раних деведесетих, када су могли све што су хтели, наставила се по инерцији.

У западним интерпретацијама узрок неуспеха су „неспособност Европљана да решавају проблеме у своме дворишту” (Кати Мортон), „незаинтересованост Американаца да доврше послове у Босни” (Хилари Клинтон), „прерано препуштање западног Балкана домаћим политичарима” (Ангела Меркел) и сл. Ове унисоне евроамеричке оцене не сакривају да су Вашингтон и Брисел третирали регион и посебно БиХ као свој полигон за социјални инжењеринг, растурање сложених држава, ненасилно рушење режима, изградњу нових држава, замрзавање конфликта и друге политичке експерименте, те пошто ствари нису ишле у складу с њиховим пројектима узајамно пребацивали лопту са европског терена на глобални амерички, и обратно. Сакривају, међутим, оно што је много важније. И глобално и локално појавили су се нови велики играчи – Русија и Турска, са много више слуха за босанске специфичности, више поштовања за интересе и емоције народа који ту живе, више спремне да своју политику прилагођавају и сл.

Насупрот САД и ЕУ, које су Босни још од 1996. упорно и безуспешно наметале интеграцију, централизацију, унитаризацију итд., Русија и Турска су биле успешне јер су Српску и Федерацију третирали као самосталне делове лабаве заједнице ентитета. Напросто, следиле су изворни Дејтонски споразум, по коме је БиХ уставно дефинисана као конфедерација два ентитета и пратили стање на терену, где се Република Српска и Федерација БиХ политички, економски и културно већ две деценије све више удаљавају, колико у рату, толико и у миру. Русија и Турска су и типовале на онај ентитет односно већински народ, са којим имају дубоке традиционалне, историјске, верске, језичке и друге културне везе, односно на русофилне Србе и туркофилне Бошњаке. И при томе се нису једна другој мешале у одговарајуће интересне сфере у БиХ: Ердоган и Давутоглу су сваки час у Сарајеву, а никад у Бањалуци, као што је Додик често са Путином и Лавровом, док су Изетбеговић и Лагумџија руског председника и министра сусрели једном или ниједном.

Такође, није забележено да су Москва и Анкара једна другој пребацивале што фаворизују везе са својим омиљеним „Босанцима и Херцеговцима”, односно што их занемарују са оним другим, мање блиским и драгим.

За разлику од Американаца и Европљана који и када су давали и још више обећавали, то је било праћено условљавањима, притисцима, претњама и увредама, Русија и Турска и

када су мање давале нису заузврат наметале протекторат, високог представника и бонска овлашћења. Довољно је било да се узајамно подсети на православно-словенске односно исламско-османске везе, па да Србима и Бошњацима срце заигра.

Меркелова таквог срдачног партнера у БиХ може наћи само међу херцеговачким Хрватима, односно у Драгану Човићу, али под условом да подржи трећи ентитет, а то у следећем корацима води конфедерацији, унији или разлазу. Одавно је речено: када Бошњаци, Срби и Хрвати нису могли заједно у Југославији, како би могли у БиХ. При повлачењу САД са Балкана и дефанзиви ЕУ, која не зна ни шта би са собом, није незамисливо да Путин, Меркелова и Ердоган заједно са Додиком, Човићем и Изетбеговићем буду креатори новог решења за БиХ у коме би се поштовало право народа на самоопредељење до отцепљења.

Ипак, ако неко мисли да је после референдума у Шкотској тешко ускратити то право било коме другом, па и Републици Српској, љуто се вара. Ако је то право Србима у БиХ било ускраћено после распада Југославије и после сецесије Косова, онда су све аналогije депласиране. Једино што је извесно: безочним оспоравањем жеља за референдумом је само нарасла.

Професор универзитета

Ненад Кецмановић

(Политика)